

BİBLİYOGRAFİK SERVİSLERİN ISLAHI KONFERANSI

7-10 Kasım 1950 tarihleri arasında Paris'te Unesco tarafından tertibedilen Bibliyografik Servislerin Islahı Konferansı=Conférence sur l'amélioration des services bibliographiques, dünya kütüphanecilik âleminde geniş ilgi uyandıran bir hâdise olmuştur. 32 millete ve 11 milletlerarası teşekküle mensup 81 temsilcinin iştirak ettiği bu milletlerarası toplantıda Türkiye'yi Millî Kütüphane Müdürü Adnan Ötüken ve Millî Kütüphane şeflerinden İkbâl Argon temsil etmişlerdir. İki kütüphanecimiz bu konferans vesilesiyle mühim Fransız kütüphanelerini ziyaret ederek Millî Kütüphanemizle bu müesseseler arasında işbirliği ve kitap mübadelesi mevzularında anlaşmalar yapmışlardır. Adnan Ötüken ve İkbâl Argon, konferansın sona ermesinden sonra dönüşte Almanya, İsviçre ve İtalya'ya uğrıyarak bu memleketlerin millî kütüphanelerini ve diğer kütüphane servislerini ziyaret etmişlerdir. Bu ziyaretlerin mühim neticeleri olarak Türk Millî Kütüphanesi ile bu memleketlerin belli başlı kütüphaneleri arasında kitap mübadelesi ve iaresi işleri bilfiil başlamıştır. Aşağıdaki yazıda Paris konferansının çalışmaları, kararları ve elde ettiği neticeler özlendirilmektedir. Bu yazı, Unesco'nun muhtelif dokümanlarından dilimize hulâsa suretiyle Millî Kütüphane kütüphanecilerinden Behire Abacıoğlu tarafından çevrilmiştir.

Bibliyografya servislerinin ıslahı konferansını hazırlamış olanlar, bunun 30 veya 40 kişilik bir toplantı olabileceğini tasavvur etmişlerdi.

Konferansa iştirak edenlerin sayısının 81'e çıkması konferansta tartışılacak meselelerin dünya kütüphanecileri, bibliyografları ve dokümantalistleri arasında ne büyük bir ilgi uyandırdığını gösterir.

Bu hâdisede hayret edilecek bir taraf yoktur. Unesco Genel Müdürü M. Jaime Torres Bodet de aynı fikri ileri sürdü: "Nazariyatta olduğu gibi, fiîliyatta da bibliyografya, çalışmalarımız ve meşgalelerimiz arasında çok mühim bir yer tutar. Teşkilâtımızın kurulmasından itibaren, bibliyografik faaliyetler programa dahil edilmiş ve umumî bibliyografya hizmetlerini ıslah etmek hususuna bir hayli gayret sarfedilmiştir.

La Haye Kraliyet Kütüphanesi Müdürü E. M. Brummel konferansa Başkan seçildikten sonra, şunları söyledi: "Muhtelif millî

raporları, çalışma programını ve dokümanlarını okuyan sizler, bibliyografya meselelerinin ne kadar çok ve çeşitli olduğunu bilirsiniz. Bütün bu karışıklık arasından yol bulmak, bizi dosdoğru gayemize götürecek hattı çizmek vazifemizdir. Bibliyografyacılar ve kütüphaneciler dünyası ve hattâ söylemeye cesaret edeceğim, bütün ilim dünyası, bizi bekliyor ve bize güveniyor.”

Konferans daha evvel uzun bir hazırlık devresi geçirdi. Bunun için Unesco'nun 1948'den beri, Beyrut'ta 1948'de toplanan umumî konferans üçüncü bölümünün 6.5121 inci kararı icabı ve Vaşington Kongre Kütüphanesi ile iş birliği yaparak bir anket tertip ettiğini hatırlatmak kâfidir. Bu anketi yapmak günden güne artan yayınlanmış çalışmaların muazzam yığını karşısında zarurî olmuştu. Kongre Kütüphanesi raporu, mevcut bütün meseleleri ortaya koymaya çalışıyor ve plânlaşma hakkında bir hal çaresi bulmaya imkân veriyordu.

Aynı zamanda Unesco, hükümetleri ve meslekî dernekleri destek ittihaz ederek, Unesco'nun üyesi olan veya olmıyan 41 memlekette millî çalışma grupları teşkilini teşvik etmişti. Kongre Kütüphanesi raporunu metin olarak alan bu memleketler, Unesco'ya takdim ettikleri birer raporla memleketlerindeki durumun ıslahı hakkında ilhamlar ve tesirli bir milletlerarası teşkilât konusunda tavsiyeler ileri sürerek millî durumlarının bir kontrolünü yapmış oldular. Unesco böylece muhtelif memleketlerden gelen 35 rapor aldı.

Unesco, konferans için bir çalışma programı hazırlanması işini Mme. Denise Ravage'a tevdi etmek gibi güzel bir iş yapmıştı. Bu doküman (UNESCO-CUA-3), millî raporların en mühim kısımlarını taahhül ederek vazih teklifler hazırladı ve bir faaliyet programı tespit etti. Bu program konferanstaki tartışmaların temelini teşkil etmiştir.

Konferans icmalinin ihtiva ettiği tavsiyeler iki tiptir:

Birinci tip olanlar doğrudan doğruya üye devletlere hitabeder ve kararların gerçekleşmesi için iş birliği yapılmasını ister. En mühim tavsiyelerden biri devamlı millî teşekküllerin ihdasını hedef ittihaz eder. Bu teşekküllerin vazifeleri ve karakteri vuzuhla ve fakat maharet ve incelikle belirtilmiştir. Yine bu tavsiyelerden bazıları bu teşekküllere gerçekleştirecekleri işin, bibliyografik yayın, bibliyografya servislerinin tesisi, millî müesseselerin teşkili, icap eden memleketlerde “Basma Yazı ve Resimleri Derleme” kanununun çıkarıl-

ması, bibliyografik istihbarat millî merkezleri ve özel ihtisas merkezleri ihdas etmek vazifelerini göstermektedir. Bu kararların muhtelif memleketlerin istikbale ait programlarına yapacağı tesiri belirtmeye ihtiyaç yoktur¹.

İkinci tip tavsiyeler birincilerin aksine olarak Unesco'ya tevcih edilmiştir. Konferans Unesco'yu yeni vazifelerle görevlendirmiştir. Bu tavsiyelerin en mühimi Uzmanlar Komitesinin bir Milletlerarası Daimî İstişare Komitesi haline getirilmesidir. Bu işi zaten Unesco 1951 senesi programına geçirmiş bulunuyordu. Konferans bu Komitenin cinsini ve salâhiyetlerini sarahatle tayin etti. Umum Müdürün bu Komitenin âzalarını tayin ederken dayanacağı prensipleri gösterdi ve nihayet en çabuk halledilmesi gereken meseleleri ortaya koydu.

Konferans sadece bununla kalmayıp daha uzağı da gördü ve millî raporlardaki fikirlerden ilham alarak milletlerarası sahada yapılacak işlerin bir listesini vücuda getirdi. Daimî Komite yahut diğer salâhiyetli müesseseler gelecek senelerde bu listeden istifade edeceklerdir.

Konferans bundan başka bibliyografyanın mahallî meselelerini ve ilmî istihbarat merkezi meselelerini ilgilendiren dört karar aldı. Çok mühim olan bu temenniler konferans icmalinde yer alamazdı. Konferansta görüşülen diğer bazı meselelerin teklif ve takdir ma-

¹ Türkiye'nin durumu burada bilhassa iftiharla kaydedilmeğe değer. Konferansa iştirak eden devletlerden bir kısmının Millî Kütüphaneleri, Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunları, bu kanunları yürütecek birer bibliyografya müesseseleri ve bhusus millî bibliyografyaları mevcut olmamasına mukabil memleketimizde halen bütün memleket neşriyatını toplıyan bir Millî Kütüphane, 1934'ten beri meriyette olan bir Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu, bu kanun hükümlerini yerine getirmekle görevli resmî bir organ (Basma Yazı ve Resimleri Derleme Müdürlüğü-İstanbul) ve en mühimi 1928'den beri Türkiye'de çıkan ve çıkmakta olan neşriyatı muhtevi bir millî bibliyografya mevcuttur.

Bu hususlar konferansta memleketimizi temsil edenler tarafından gerek resmî raporda ve gerekse görüşmeler sırasında açıklanmış, ayrıca Millî Kütüphanede bir Bibliyografya Enstitüsü ve bir Bibliyografik İstihbarat Servisi kurulacağı (halen bunlar kurulmuş bulunmaktadır), Basma Yazı ve Resimleri Derleme Müdürlüğünün Millî Kütüphaneye bağlanacağı(bağlanmıştır), periyodiklerle bunlarda neşredilen makaleler için ayrı bir resmî bibliyografyanın hazırlanacağı ve Türkiye Bibliyografyası'na daha mükemmel bir şekil verileceği, bu eserin daha kısa fasıllarla yayımlanacağı, ayrıca bu bibliyografyada bibliyografik künyeleri verilen eser adlarının İngilizce veya Fransızca tercümelerinin bulunacağı belirtilmiştir.

hiyetleri olmamakla beraber, çekecekleri alâka düşünülerek bu rapora yazılmaları uygun görüldü.

Konferans gündemindeki meselelerin tetkiki iki Komiteye tahsis edildi. Bu Komiteler tarafından izhar edilen temennilerin tam oturum halinde inceden inceye tetkiki üyelerin herbirine görüşlerini açıklama imkânını verdi. Karar projelerinde yapılan değişikliklerin çokluğu, delegelerin eserlerini mükemmelleştirmek ve hakikatlere çok yakın hal şekilleri teklif etmek endişelerine büyük bir delildir.

I. PLÂN HAZIRLAMAKLA GÖREVLİ MİLLÎ TEŞEKKÜLLER

Devamlı teşekküllerin kurulması zarureti konferansın bütün üyeleri tarafından hissedildi. Bu üyeler kendi memleketlerinde bibliyografik çalışmaların islahında birer rol oynamaya davet edilecekler ve çalışmalarını esnasında kendi memleketlerindeki bibliyografik faaliyetlerin diğer memleketlere de faydası olacağını hesaba katmayı unutmıyacaklardır. Unesco'nun davetiyle kurulan çalışma grupları bir çok hallerde bu teşekküllerin nüvesi olacaktır.

Dört esaslı vazifenin bu teşekküllere tevdi hususunda kolaylıkla mutabık kalındı: Bibliyografya servislerinin kalkındırılması, bibliyografya tekniğindeki araştırmaların teşvik edilmesi, millî faaliyetler arasında ahenk ve işbirliği ve çalışmaların, ehemmiyetlerine göre bir sıraya sokulması, ilgili milletlerarası teşekküllerle ve Unesco ile münasebetler tesisi sıkı bir işbirliği sayesinde temin edilecektir. Bu teşkilâtın kimin tarafından kurulacağını da konferans ele aldı. Prensip olarak, her memleket bu hususta karar vermekte serbest bırakıldı. Bununla beraber çalışma programında da belirtildiği gibi, böyle bir teşekkül ancak resmî, yani hükûmetin gayretiyle kurulmuş ve millî bibliyografya merkezine sıkı surette bağlanmış veya hususî, yani kendisine bibliyografik çalışmalardan istifade edenlerin bağlı bulunduğu dokümantasyoncu ve kütüphaneci birlikleri gibi teşekküllerin bir tezahürü olabilir. Birinci halde, kütüphaneci, dokümantasyoncu ve bibliyografyadan daimî surette istifade edenlerin işbirliği esastır. İkinci halde ise, Komite resmî makamlar nezdinde işini kolaylaştıracak bir otorite ve itibara sahip olmalıdır.

II. MİLLÎ TEŞEKKÜLLERİN VAZİFELERİ

1- *Bibliyografik yayınlar:*

Millî Komitelerin en esaslı vazifelerinin birbirine bağlı ve modern bibliyografya tekniği zaruretlerine cevap veren bir seri neşriyattan ibaret olduğu konferansın gözünden kaçmamıştır.

Çalışma programı kâfi derecede terakki etmemiş memleketler için asgarî bir program ve bir de azamî program tespit edilmiştir. Bu hususlar birçok tartışma ve açıklamalara sebep oldu. Asgarî program kâfi derecede terakki etmemiş memleketler için çok geniştir. “Yazıldığı dil ne olursa olsun memlekette yayınlanan ve satışa arz edilen kitapları, broşürleri; üniversite tezlerini, akademik neşriyatı ihtiva eden bir bibliyografya”nın hazırlanması ve yayını hükümetlerden hiç gecikmeden yapılması istenen en asgarî program olarak tesbit edildi.

2 numaralı karar bu asgarî programı ehemmiyet sırasına göre numaralanmış başka tip bibliyografyaların tek bir listesiyle tamamlar. Bu sıra değişebilir, muhtelif kısımları mahallî ihtiyaç ve imkânlar göre birbirinden ayrılabilir ve birleştirilebilir.

Bibliyografya hazırlama kaideleri mevzuunda konferans çalışma programındaki tekliflerin esasını muhafaza etti. Yani her bibliyografya müellif, kitap adı ve mevzularına göre aranılan şeyi çok çabuk bulmaya imkân vermeli ve yıllık indeksler süratle yayınlanmalıdır. Tasnif mevzuunda, çalışma programındakinden daha mülâyim bir usulde karar kılındı: Bibliyografyaların mevzularını ilgilendiren kısmının takdiminin bu sahada memlekette hâkim olan usule göre tayin edilmesi esas alındı.

Az tanınmış dillerde yazılan makale ve eser isimlerinin tercümesine ait teklif, Fransızca veya İngilizceye tercüme etmek kaydına “veya çok kullanılan diğer bir dile tercüme” kaydının ilâvesiyle kabul edildi.

2- *Millî bibliyografya yayınına sağlamağa münhasır vasıtalar.*

Millî raporlar millî bibliyografyalarda kullanılan metotların değişikliğini göstermişti. 4 numaralı karar, herkese en iyi neticeleri temin eden metodu tatbik etmek hürriyetini vererek bir çok metodun dökümünü ortaya koydu. Bunların başlıcaları: Bibliyografyanın Millî Kütüphane veya buna benzer bir müessese tarafından yayınlanması, Millî Kütüphane veya buna benzer bir müessese ile sıkı

işbirliği halinde çalışan bir hususî müessese (Nâşir) tarafından yayınlanması, bu gayeyle kurulmuş ve Kütüphaneciler Derneği gibi umumun menfaati için çalışan bir müessese tarafından yayınlanması.

Bu karar içinde hususî bir paragraf, yayınların malî meselelerine hasredilmiştir. Bu kısım millî menfaate müteallik işlerde hükûmetlerden hiç olmazsa başlangıçta malî yardımlarda bulunmalarını ister. Çalışma programı, bu ciddî meselenin millî raporlarda lâyük olduğu yeri almamış olmasına teessüf etmektedir. Danimarka temsilcisi M. Larsen, bu hususu tasvip ederek, kurulmuş ve kurulacak olan Millî Komitelerin memleketlerindeki bibliyografya faaliyetlerinin metotları üzerine anket yapmalarını ve neticeleri hakkında Unesco'ya birer rapor vermelerini teklif etmiştir. Bu raporlar umumî masraflar, abone sayısı, abone fiyatları, çoğaltma vasıtaları (Matbaa veya diğer vasıtalar), açık verme halinde açığın nasıl kapatıldığı v. s. hakkında malûmatı ihtiva edecektir. Unesco bu tip bir anketin neticelerini yayınlıyacaktır.

Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu ve Millî Kütüphane.

Gerek Komitelerin seanslarında, gerek genel oturumdaki görüşmelerde “Dépôt légal” kanunu meselesinin işgal ettiği mevkiî zikretmek yerinde olur. Bu meseleyi aydınlatmak için 1939'dan evvel yapılan ve F. I. A. B. temsilcisi M. Sevensma tarafından konferansta tekrar ortaya konan teşebbüslerin muvaffakiyetsizlikle neticelenmesi konferansın cesaretini kırmadı. Vaşington'da 23 Ekim ve 4 Kasım tarihleri arasında müellif hakları konusunda toplanan bir Uzmanlar Komitesinin vasıl olduğu neticeler hakkında konferans esnasında gelen haberler bilâkis konferansı ayrı bir karar numarasıyla bu tavsiyeleri tertibetmeğe sevketti. Bu Uzmanlar Komitesi müellif hakkıyla sıkı sıkıya ilgili olmıyan her türlü meseleyi tetkik etmeyi o an için bir tarafa bıraktı. “Dépôt légal” in müellif hakkının korunması ve bibliyografik gayelerle kullanıldığı memleketlerde kanunların tadili imkânları halinde millî bibliyografyanın da bu kanundan istifade etmesi esası ihmal edilmemelidir. Vaşington Kongre Kütüphanesinden M. Clapp'ın işaret ettiği gibi, ilgili müesseseye tevdi edilen kitapların listesini neşretmek müellif hakkı mevzuunda yapılan hileleri ortaya koymaya ve bu hilelere mâni olmaya yardım edebilir. Belçika ve İsviçre gibi memleketlerde her kitabın müellif tarafından bir kanuna tâbi olmaksızın ilgili mües-

seseye tevdi edilmesi tamamen tatmin edicidir. Ve bazı hallerde bu tip bir kanun aksi tesir yapabilir (İsviçre). Diğer memleketlerde mevzuat yalnız kanunî bir kitap tevdiinden ibarettir. Tatmin edici cihetleri nazarı itibara almamıştır. Bu hususu millî raporlar daha önce ortaya koymuşlar ve kanunun takviye edilmesini istemişlerdir.

Nihayet bu kanunun hiç mevcut olmadığı birçok memleket bu ihtiyacı hissetmektedir.

Millî Komitelerin işini kolaylaştırmak isteyen bir başka karar, bazı memleketlerde vazifelerinden biri memlekette yayınlanan her eserin en aşağı bir nüshasını toplamak ve muhafaza etmek olan bir Millî Kütüphane teşkilini âmirdir.

3- *Bibliyografik istihbarat millî merkezleri ve özel servisler.*

Bibliyografik istihbarat millî merkezlerinin kurulması ve başlıca vazifelerinin 8 numaralı kararda zikredilen hususlar olması zaruretinde büyük bir süratle mutabakata varıldı ve konferans, Norveç raporunun, çalışma raporlarında da zikredilen teklifini ayrı olarak kabul etti. Bunun aksine olarak merkezî ve özel mahiyette bilgi (istihbarat) servisleri meselesi tartışmalara ve hatırı sayılır fikir ayrılıklarına sebep oldu.

Bazıları bu iki merkezin tek bir merkez haline getirilip getirilemeyeceği meselesini ortaya attılar. Diğerleri bunun aksine olarak bütün istekleri tek bir müessesede toplamanın aleyhinde bulundular. Konferansa takdim edilen kararda muhtelif görüşler nazarı itibara alındı. Bu karar aynı zamanda istihbarat özel servisleri meselesini ilmî istihbarat merkezinin durumunu misal olarak tetkik etmektedir. Sosyal ilimler ve müzik gibi diğer bir takım sahalarda da bu tip merkezî servisler her memleket için büyük fayda sağlayacak ve bilgi yayma konusunda bir milletlerarası programın gerçekleşmesini de temin etmiş olacaktır.

Konferansın ilmî araştırmalar millî merkezlerinin ihtiyaçları hakkında büyük bir tecrübesi olan iki üyesi M. Urquhart (Birleşik Kırallık) ve M. Kersaint (Fransa) basılmamış malûmatın ve proje halinde veya yapılmakta olan ilmî araştırmalara ait çalışmaların da zikredilmesini istediler. Kabul edilen metin teklif sahiplerini tatmin etmiş oldu.

4- *Meslekî yetişme.*

Konferans gündemine göre öğretim meselesi ilk konuşulacak meseleler arasında değildi, fakat, bu, çalışma programının da işaret ettiği gibi, sükûtle geçilemeyecek kadar esaslı bir problemdi. Delegelerin birçoğunun müdahaleleri bu meselenin en mühim problemler arasında olduğunu gösterdi. Montevideo Kütüphaneci Okulunun 100' den fazla talebesi olduğu, kütüphanecilerin mutlaka bu okulun mezunları arasından seçilmesinin kanunen mecburî olduğu ve hattâ Millî Kütüphane Müdürünün bile bu okulun derslerini takip etmekle mükellef bulunduğu alâka ile öğrenildi. Türkiye'de senelerce evvel kurulmuş bir kütüphaneci okulu (kursu) mevcuttur. İsrail de mümkün olduğu kadar sür'atle bir okul tesisine çalışıyor. Kütüphaneci okulu olmayan diğer memleketlerde meslekî öğretim ya kütüphaneciler derneği, ya büyük kütüphaneler veya Millî Kütüphane veya Üniversite Kütüphanesiyle iş birliği yaparak Millî Eğitim Bakanlığı tarafından organize edilmektedir.

Çalışma programına giren personel mübadelesi meselesi delegeler arasında çok geniş alâka uyandırdı.

Konferans meslekî formasyonun zarureti konusunda umumî mahiyette olmak üzere bir karar aldı. Bu kararda bibliyografyacı, kütüphaneci ve dokümantasyoncuların personel mübadelesi ve Teknik Yardım programının temin ettiği kolaylıklardan istifade arzuna Unesco Genel Müdürünün dikkati çekilmektedir.

5- *Müşterek faaliyetin iyilikleri.*

Çalışma programının meslekî dernekler hakkındaki bu tavsiyesi birinci Komitenin takdirini kazandı. Ve hattâ bu Komite birçok derneğin mevcut olduğu memleketlerde, fikir ayrılıklarının hiç bir şekilde bertaraf edemeyeceği bir vahdet zarureti üzerinde ısrar etti. Bununla beraber, bahis konusu tavsiye üye devletlere veya Unesco Genel Müdürüne değil, doğrudan doğruya mesleğe hitap ettiğinden raporda bu meselenin sadece zikredilmesi kâfi görüldü.

III. MİLLETLERARASI TEŞKİLÂT

Konferans, tesis etmekle mükellef olduğu milletlerarası teşekkülün yetkilerini, kimlerden teşekkül edeceğini ve gayelerini tayin etmeğe çalışmıştır.

Unesco'nun 1951 yılı programına bir mütehassıs grubu içtimai

konmuştu. Müşahhas bir destek noktası temin eden bu hâdise hakkında konferans yavaş yavaş noktai nazarını tavzih etti.

Bu mütehasıslar grubunun devamlı bir teşekkül meydana getirmesi ve bu teşekkülün konferansın milletlerarası ölçüde, bibliyografya çalışmalarını düzene sokmak ve geliştirmek yolunda konferansın iradesini temsil etmekle görevli olması, daha başlangıçta, delegeler tarafından değişmez bir kaide olarak kabul edilmiş gibiydi. Fakat bu teşekkülün şekli konusunda konferansın ne gibi hal şekilleri tavsiye ettiğini açıklamak icabediyordu. Bir Unesco Komitesi mi bahis konusu olacaktı? Bu takdirde bu teşekkülün gerçekleştirilmesi Unesco Sekreterliği tarafından yerine getirilecekti. Bir Konsey bahis konusu olabilirdi. Bu takdirde de, hükûmetle alâkası olmayan ve muhtar bulunan bu teşekkül malî bakımdan Unesco'ya dayansa bile her türlü işini kendisi yapacaktı.

Unesco'nun Kütüphaneler Bölümü Şefi E.d. Carter, bu konuda konferansı tesirli bir şekilde aydınlattı. Konferans uygun gördüğü takdirde bir Konsey tesisi lehinde konuşacağını ve adı geçen Konsey kuruluncaya kadar bir Komite kurulması ve bu Komitenin durumunun Unesco'nun 1951 yılı programında zaten görüşülmüş olduğunu ve vazifelerinin Konseyin vazifeleriyle aynı olması icap ettiğini söyledi. Bu formül faydaları ispat edilmeyen teşekküllerin çoğalmasına mani olmak temayülünü nazarı itibara alacak ve F. I. D'ye ve F. I. A. B.'ye ve diğer ilgili müesseselere iştiraklerinin cinsini nazarı itibare almak zamanını verecektir.

Konferans bu hal şeklini kabul etti. Hattâ delegelerden bazıları (M. Bourgeois, İsviçre) bu Komitenin Konsey gibi bu teşekkülünden beklenen işleri yapabileceğine inandıklarını beyan ettiler.

Netice olarak, 11 numaralı karar bir Milletlerarası ve Daimî Bibliyografya Komitesinin kurulmasını istemekte ve bu Komitenin Sekreterliğini Unesco'ya tevdi etmektedir.

Nisan 1951'deki birinci toplantısından itibaren, Komitenin ilk vazifesi bir Daimî Komite haline inkılâp etmek çarelerini araştırmak ve durumunun esas hatlarını tespit etmek olacaktır.

Komitenin yetkileri :

Bibliyografik çalışmaların milletlerarası ahengi ve gelişmesi çerçevesi dahilinde, konferans müstakbel Komitenin yetkilerini tayin etmekle vazifelendirildi. Komitenin vazifelerini hakkiyle başara-

bilmesi için, yetkilerinin kâfi derecede geniş olması icap ediyordu. Bu; Fransa temsilcisi M. Julien Cain tarafından ifade edilen fikirdir. Komitenin salâhiyetlerinin tayinine ait tarifi konferans Julien Cain'e borçludur. Bu tarif konferans tarafından kabul edildi. (Karar No: 12)

Ahenk ve işbirliği bakımından Komitenin, Unesco, Birleşmiş Milletler veya Unesco'dan başka diğer hususî müesseseler tarafından yapılan neşriyatı tanınması ve bibliyografya servisleriyle uğraşan mahallî ve milletlerarası bütün teşekküllerle münasebet halinde bulunması icab edecektir. İnkişaf bakımından da Komitenin şimdiye kadar milletlerarası bibliyografyası mevcut olmıyan sahaları tesbit etmesi ve bibliyografya millî teşekkülleriyle muntazam münasebetler tesisi suretiyle her memlekette bibliyografya faaliyetinin gelişmesine yardım etmesi lâzımdır.

Fransa temsilcisi bir başka vazifenin, mübadele kolaylıkları vazifesinin de bu vezaiife ilâve edilmesini istedi.

Komitenin teşekkül tarzı.

Komite nezdinde "bahis konusu olan muhtelif teşekküllerin temsil edilmesi" zarureti tartışmalar süresince konferansı meşgul etti. Güçlük, uzman adedinin azlığından ileri geliyordu. Coğrafî bölgelerin ve yetkili milletlerarası teşekküllerin hakkaniyetle temsili nazarı itibara alındığı takdirde bu adet sadece 10 oluyordu. Diğer taraftan, bu sayı çoğaltılırsa, M. Cain'in dediği gibi bir parlâmento, bir Bibliyografya Unesco'su kurulması tehlikesi ortaya çıkacaktı.

Son oturumda M. Bourgeois ve M. Clapp tarafından teklif edilen 13 numaralı kararı kabul etmeden evvel konferans birbiri ardına bir çok projeleri tetkik etti. Kabul edilen metin gayet vazıhtır ve Unesco Genel Müdürüne Komiteyi teşkil etmek ve Birleşmiş Milletlerle özel müesseseleri temsil etmek meselelerini halletmek hususunda tam bir yetki vermektedir.

Hakikaten, Komite; F. I. D.'nin F. I. A. B. ve I. S. O.'nun, Unesco tarafından bazı sahalarda kurulan bibliyografya Komite ve Konseylerinin iştiraki, Lâtin Amerika'nın ve belki de Afrika'nın kalifiye temsilcileri olmaksızın vücuda gelmezse, Birleşmiş Milletlerin ve özel müesseselerin ilgili servislerinin işbirliği olmaksızın hiç vücuda gelemez.

Teorik olarak da düşünülse, 13 tane özel müessese mevcut bu-

lunduğuna göre, Komitenin oy verme anında uygunsuz bir muvazenesizliğe maruz bırakılması müşkül görünüyor. Diğer taraftan; Birleşmiş Milletlerin (M. Breycha Vauthier) ve Milletlerarası Çalışma Bürosunun (M. Haden) temsilcileri yetkilerin bir müesseseden diğerine devredilmesinin teşkilâtlarının anayasasına mugayir olduğunu beyan ettiler. B. I. T. temsilcisi burada, belki tetkiki kabil yeni bir meselenin bahis konusu olduğunu, fakat bu günkü durum için bu meselenin bertaraf edilmesi icab ettiğini söyledi. Konferans bu meseleyi halledemezdi, bu yüzden karar metnine, başlangıçta tasarlanan üyelere ilâve olarak Birleşmiş Milletler ve özel müesseseler temsilcilerinin de davet edilmeleri temennisinin ilâvesiyle iktifa edildi. Diğer taraftan, oturum esnasında, M. Cain aşağıdaki kararın kabul edilebileceğini söyledi: Özel bir müessesenin neşriyatını ilgilendiren hiç bir karar, bu müessese orada temsil edilmeden alınamaz.

Unesco Genel Müdürü ve Unesco Sekreterliği hal şekillerini tetkik etmek ve bunları Komiteye teklif etmekle görevlidir. Bu; Komitenin ilk toplantısında görüşülüp halledilecek bir meseledir.

Komitenin programları.

Konferansın Komiteye, diğer bir takım millî teşekküllere yaptığı gibi, elle tutulur çalışma programları teklif etmesi kalyordu. Çalışma programı az sayıda da olsa bir kaç mevzuu seçmişti. Fakat M. Clapp, millî raporları yeniden ele alıp, içindeki teklifleri tetkik ederek, çalışma grupları tarafından yapılan tetkiklerin ciddiyetini gösteren mühim bir doküman hazırladı.

Canlı tartışmalardan sonra, konferans ilk plânda ele alınmasına karar verdiği tekliflere Komitenin dikkatini çekti (Karar No: 14). Millî faaliyeti teşvik etmek gayesiyle örnek olarak millî bir bibliyografya merkezi tesisi, millî bibliyografya merkezinin kurulması ve çalışması konusunda bir veya bir kaç el kitabı hazırlanması. Milletlerarası sahada: Bir tek konuda veya konular grubunda çalışmakta olan milletlerarası bibliyografyalar üzerine bir anket ve millî merkezlerin bir milletlerarası rehberini hazırlamak, yani bibliyografik istihbarat.

Diğer taraftan konferans diğer işleri, gerçekleştirilmesi uzun seneler istiyen geniş bir program halinde gruplandırdı. Bu program hiç şüphesiz müstakbel Komitenin çalışmalarına esas teş-

kil edecektir. Fakat M. Clapp'ın da belirttiği gibi, bu program bibliyografya servislerini organize etmekle ilgilenen her teşekküle tavsiye edilir. Bu yüzden, bu programın, kararların yazılı olduğu metne dahil edilmektense bir ilâve halinde neşrini konferans daha münasip gördü.

IV. BİBLİYOGRAFYANIN TARİFİ

Konferans, bibliyografyanın bir tarifini yapmağa uğraştı. Fakat netice alınamadı. İlk bakışta paradoksal gibi görünürse de, evvelâ bu konuda mutabakata vasıl olmanın elzem olup olmadığını araştırmak icap eder. Bu mesele, konusu bibliyografya olan konferansta daha ilk gün vazedildi. Fakat, bir neticeye varamamak konferansın pratik neticelere vasıl olmasına engel teşkil etmedi. Bununla beraber ifade edilen değişik görüş tarzları herkesi bu hususta aydınlattı: M. Clapp, Georg Schneider'in el kitabındaki tarifi ele alarak, (Yazıların sistematik bir listesi) ne müziği, ne de Braille sistemiyle yazılan yazıları bibliyografyanın dışında görmek istemedi ve Kongre Kütüphanesi raporundaki tarifi genişleterek şu tarifi teklif etti: "İnsanlığın yazılı bilgilerinin sistematik listesi".

Fransa temsilcisi ve "Manuel de Bibliographie"¹'nin müellifi Mlle. Malclès, bibliyografya kelimesini sadece basılmış dokümanları ve bunu daha genişleterek "graphique" metotlardan, daktilodan mikrofilme kadar herhangi biriyle çoğaltılmış her türlü dokümanın ilmine hasretmek istiyordu. "Plastique" ve "phonique" diğer dokümanlar için "documentographie" kelimesinin kabulünü istiyordu. Bibliyografya "documentographie" nin bir bölümü olduğundan bu kelime doküman ilminin tamamını ifade eder. Halbuki, manuskri halinde olan dokümana münhasır olan arşivcilik bunlardan ayrılır.

Mme. Briet (Millî Kütüphane, Paris) Mlle Malclès'in görüş tarzını destekledi ve Fransa'da "Bibliographie" kelimesinin tahdid edilmiş olduğunu, halbuki bu kelimenin Anglo-Sakson memleketlerinde resim, estamp ve haritayı da içine aldığını belirtti. Fransa'nın bu sahadaki ileri durumuna işaret etti ve Anglo-Sakson meslektaşlarının Fransız bibliyograflarının muhtevalarını genişletmesi hususunda ısrar edip etmeyeceklerini sordu.

¹ L.- N. Malclès (Bibliothécaire à la Sorbonne) : Les sources du travail bibliographique. Genève - Lille 1950

İngiltere temsilcisi için bibliyografya “ yazılmış malûmatı her milletin hizmetine amade kılmak ve diğerlerini bundan istifade ettirmek ilmidir”. Başka bir deyimle, “mühim olan edilen istifadedir, mekanizma değil” tezini ileri sürdü (Mr. Mc Colvin).

Nihayet, M. Urquhart söz aldı ve daha ileri gitti. Bu tarife sadece neşredilmiş dokümanı değil, basılmamış olanları ve hattâ hazırlık halinde olan malûmatı, yani mütehassıs faaliyetlerini bile dahil etmek istedi.

Netice itibariyle bibliyografya konferansı, bibliyografya kelimesinin tam bir tarifinin şimdilik mevcut olmadığı kanaatine vardı.